

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Бюджетний дефіцит характерний для більшості країн на сучасному етапі розвитку. Він вказує на недостачу державних фінансових ресурсів для фінансування запланованих витрат. В кризових умовах темпи росту фактичного дефіциту і заходи, що вживаються при управлінні ним, виступають дискусійним питанням. Розвинуті держави потенційно мають більше можливостей для стимулювання економіки за рахунок фінансових впливань. Країни, що розвиваються, обмежені у виборі, і достатньо часто паралельно із залученням позикових ресурсів проводять скорочення бюджетних витрат, що отримує негативну реакцію з боку населення. Це приводить до підвищення уваги щодо соціальних наслідків окремих заходів при управлінні бюджетним дефіцитом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо бюджетної політики в цілому та управління бюджетним дефіцитом зокрема висвітлені в наукових роботах таких вчених, як: В. Андрущенко, Т. Вахненко, О. Василик, В. Геєць, Л. Гладченко, І. Д'яконова, А. Єпіфанов, В. Кудряшов, І. Луніна, І. Лютий, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, Г. П'ятаченко, Д. Полозенко, В. Суторміна, І. Чугунов, В. Федосов, С. Юрій та ін. Але динамічне зовнішнє середовище, бюджетна політика приводять до необхідності постійного моніторингу наслідків проведених заходів щодо управління бюджетним дефіцитом в цілому та в соціальній сфері зокрема.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення основних бюджетних показників в розрахунку на одну особу та аналіз їх динаміки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бюджетна політика паралельно із розвитком економічної системи повинна мати на меті підвищення загального рівня життя населення. Відповідно, з точки зору економічно-соціального розвитку, окрім оцінки динаміки загальних показників, варто брати до уваги їх значення в розрахунку на одну особу. Це частково характеризуватиме здатність економіки забезпечити якість життя та добробут окремого громадянина.

За даними Міністерства фінансів, ВВП, доходи та витрати бюджету мають тенденцію до зростання за винятком кризового 2009 року. Динаміка цих показників в розрахунку на одну особу зображена на рис. 1. Приріст загального ВВП становив 3,19 рази, доходів бюджету – 3,29 рази, витрат – 3,5 рази. При цьому темпи росту показників на одну особу перевищують темпи росту загальних показників за рахунок зниження чисельності населення України. Останнє також вплинуло на 5% різниці між темпами зниження в 2009 році на користь ВВП на одну особу.

Найвищий темп приросту ВВП склав близько 33% в 2007 році на фоні економічного піднесення в країні. В 2008 році він становив 32% по відношенню до попереднього періоду. Після зниження до 96% в 2009 році ВВП на одну особу зростає на 22% в 2011 році та 7% в порівнянні з 2010 роком. Доходи на одну особу на 40% зросли в 2008 році та 31% в 2011. 2009 рік завершився їх зменшенням на 10% в порівнянні з попереднім періодом. Витрати на одну особу, в свою чергу, характеризуються загальною тенденцією до зростання: найвищий показник – кризовий 2009 рік, за рахунок різкого зростання дефіциту бюджету більш, ніж на 500 грн. в розрахунку на особу. Темпи зростання доходів перевищували витрати в фазі прискорення економічного розвитку, зворотна ситуація спостерігається в кризовий період. Секвестр бюджету в 2011 році частково сповільнив збільшення витрат, але з минулого року дана тенденція відновлюється.

* Науковий керівник: Лук'яненко І.Г. – д.е.н., професор

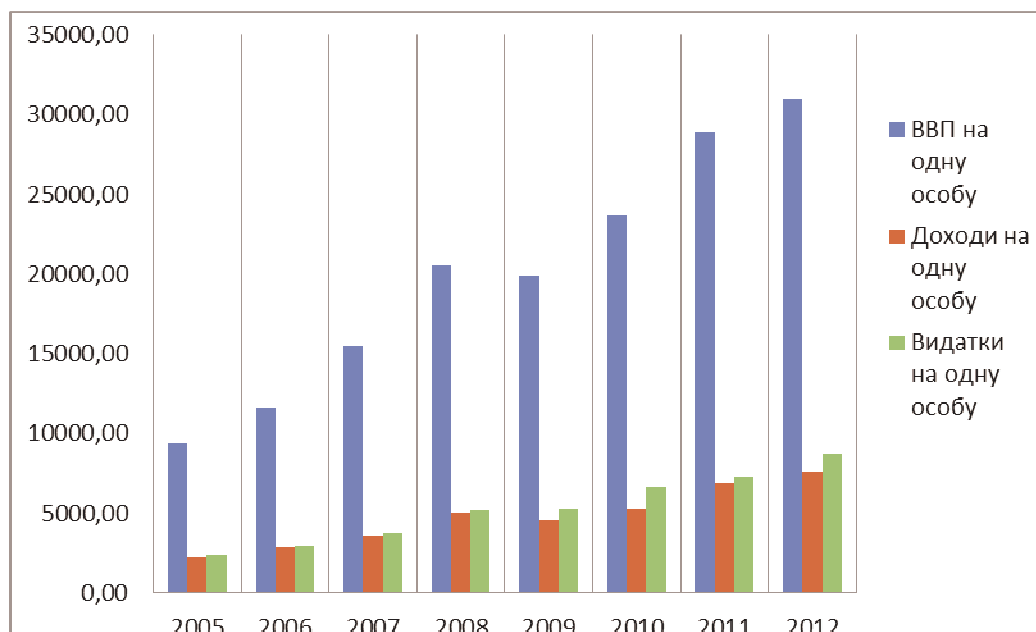

Рис. 1. Динаміка ВВП, доходів та витрат бюджету на одну особу

Джерело : побудовано на основі розрахунків за даними [1-4]

Фактором впливу на покращення показників стало введення нового Податкового Кодексу, що передбачало підвищення ставок окремих податків, посилення санкцій за ухиляння від сплати податків, зміни в сфері відшкодування ПДВ та ін. Це дало короткостроковий ефект на зростання доходів бюджету. Водночас фактором завищення даних показників є близько 3,5% зменшення чисельності населення по відношенню до 2005 року.

За результатами виконання бюджету можна зробити висновок, що достатньо звичним явищем є недовиконання видаткової частини, що фактично, враховуючи нерівномірність надходжень і суму недоотриманих доходів, є дефіцитом бюджету. Наприклад, видатки за 2012 рік виконані в розмірі 92,4% від плану [5], в 1 кварталі 2013 – на 91,2% [6]. При цьому всі захищені статті за урядовими даними профінансовано, тобто переважно відбувається недофінансування капітальних інвестиційних видатків, що стримує економічний розвиток. Паралельно порушенням норм Бюджетного кодексу визнається спрямування додатково отриманих доходів на фінансування соціальних витрат.

В загальній структурі бюджетних витрат поточна їх частина за результатами 2 кварталу 2013 року становить більше 94%, що вказує на споживчий характер бюджету [7]. Фактором тиску на бюджетний дефіцит в умовах зниження ставки податку на прибуток та ставки податку на додану вартість виступають соціальні витрати. Питома вага окремих груп витрат за функціональною класифікацією подана на рис. 2.

Найбільшу питому вагу і відповідно найвищий вплив на загальний розмір бюджетних видатків становлять витрати на соціальний захист і соціальне забезпечення. Їхня частка в 2 рази перевищує витрати на загальнодержавні функції, що знаходяться на другій позиції. Витрати на економічну діяльність знаходяться на одному рівні з фінансуванням освіти, судової влади чи охороною громадського правопорядку. Тобто, згідно діючої структури витрат пріоритетом ставиться соціальний захист населення без створення чи посилення відповідної бази фінансування на наступні періоди за рахунок прискорення економічного розвитку. Для прикладу, в середині 4 кварталу 2012 року спостерігалось затримання заробітної та інших соціальних виплат, що було одним із наслідків невірної оцінки темпів розвитку економіки України. Фактична динаміка не відповідала прогнозованій: бюджет не виконано як за доходами (на 9,7%), так і за витратами (на 7,3%) [5]. За даними Рахункової палати приріст реального ВВП забезпечено за рахунок торгівлі, операцій з нерухомим майном, транспортних, фінансових та інших послуг. Динаміка промисловості, будівництва, сільського господарства призводить до зниження ВВП. Виходячи з даного співвідношення, з врахуванням світової кон'юнктури з високою імовірністю можна очікувати подальшого уповільнення економічного розвитку.

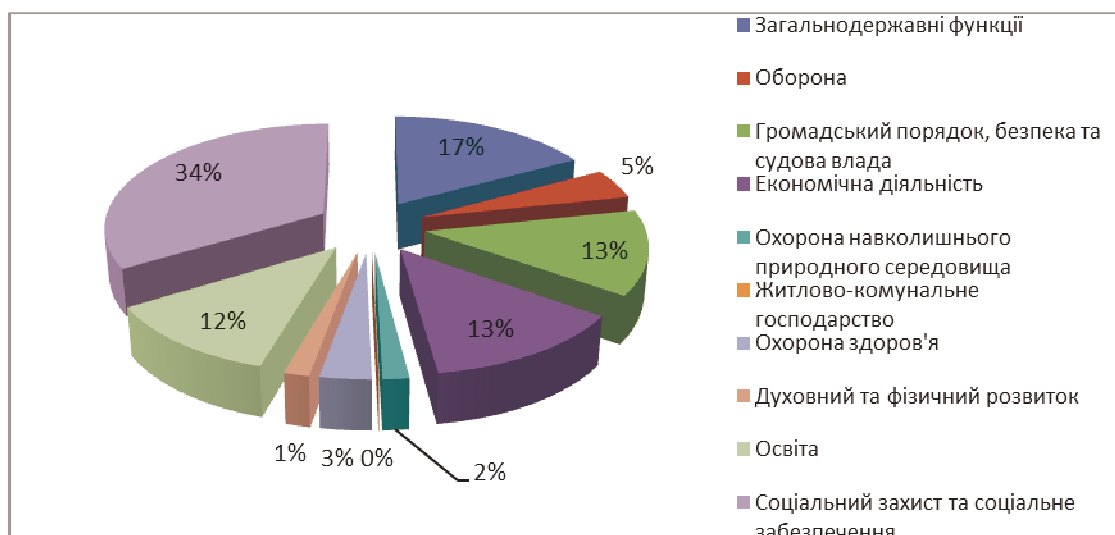

Рис. 2. Структура бюджетних витрат за 2 квартал 2013 року

Джерело: побудовано за даними [7]

Фінансування соціального захисту є складовою частиною поточних витрат, які, в свою чергу, протягом більшості років аналізованого періоду становили вище 90% від загальних витрат бюджету. Найвища питома вага капітальних витрат 14,8% в 2007 році, що не забезпечує достатнє фінансування інвестиційного розвитку. Дані щодо дефіциту державного бюджету, капітальних та поточних витрат, витрат на соціальний захист та економічну діяльність в розрахунку на одну особу наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка окремих груп витрат та дефіциту бюджету в розрахунку на одну особу (грн.)

Рік	Дефіцит	Капітальні витрати	Поточні витрати	Витрати на економічну діяльність	Витрати на соціальний захист
2005	168,70	232,59	2166,02	298,11	671,00
2006	80,78	330,68	2602,16	436,92	647,80
2007	211,83	556,01	3194,16	640,23	628,86
2008	270,65	554,75	4673,18	837,65	1099,71
2009	772,73	227,07	5047,50	724,37	1120,84
2010	1403,71	459,94	6171,16	786,98	1513,92
2011	516,63	686,02	6626,97	981,87	1393,48
2012	1175,83	649,04	8056,19	1372,34	1655,64

Джерело: розраховано за даними [5-13]

Поточні витрати становлять від 90% в 2005 році до 92,5% в 2012 році із зниженням в періоди економічного зростання та підвищенням під час кризи. Найнижча частка капітальних витрат в 2009 (4,3%) та 2012 (7,5%) роках. Протягом 2005-2008 років абсолютна сума капітальних витрат перевищує розмір дефіциту на одну особу, що є наслідком періоду економічного зростання в державі. Починаючи з 2009 року, тенденція змінюється на протилежну. Найбільша сума перевищення капітальних витрат становить 344 гривні в 2007 році. Водночас 943,8 гривні різниці в сторону бюджетного дефіциту спостерігається в 2010 році, тобто дефіцит зростає вищими темпами, ніж капітальні витрати, що підтверджує споживчий характер бюджету і приводить до накопичення державного боргу. Перевага капітальних витрат в 2011 році більше зумовлена бажанням скоротити дефіцит бюджету відповідно до вимог МВФ, ніж реальним бажанням розвитку економіки. З однієї сторони, після 2009 року капітальні витрати починають поступово зростати, з іншої, суттєвих

позитивних зрушень в прискоренні інвестиційного розвитку України не спостерігається внаслідок неефективності процедури освоєння ресурсів.

Витрати на соціальний захист зростають більш, ніж в 4,5 рази, що повинно характеризувати бюджетну політику виключно з позитивної точки зору. Але при цьому ріст ВВП за цей же період становить біля 330%, тобто нижчими темпами, ніж фінансування соціального захисту. Частка витрат на соціальний захист у ВВП знизилась із 7,2% до 5,3%, що частково компенсує повільніший приріст ВВП. Враховуючи те, що бюджет формувался з дефіцитом, то питома вага витрат на соціальний захист в бюджетних доходах вища, ніж в загальній структурі витрат. Частково обґрунтованим є її підвищення в кризовий період 2008-2010 років, хоча на це вплинуло також зниження ВВП в 2009 році. В інший період – тенденція до зниження: наприклад, з 28% у 2005 році до 17% в 2007, та з 23% в 2010 до 19% в 2012 році у загальній структурі витрат. В 2011 році факторами впливу виявились не тільки динаміка мінімального розміру соціальних виплат, але і зниження об'єму трансфертів до Пенсійного фонду. При оцінці витрат на соціальне забезпечення необхідно брати до уваги і те, що у якості трансфертів місцевим бюджетам більше 22 млрд. грн. було спрямовано на покриття витрат на допомогу малозабезпеченим сім'ям, інвалідам та ін.

Якщо врахувати обсяг трансфертів на капіталізацію банків НАК Нафтогаз та невиконані бюджетні зобов'язання, то дефіцит бюджету за останні періоди перевищить встановлені 3% ВВП [5]. З цієї точки зору зростання витрат на соціальний захист вказує на загальне зубожіння населення. У структурі доходів громадян соціальна допомога та інші поточні трансферти займають біля 35% за останні два роки. В кризовий 2009 рік дана частка перевищила 39%. Сума зарплати та соціальної допомоги становить основну частину доходів населення. Витрати на економічну діяльність в загальній структурі становлять не вище 16% на кінець 2012 року. Приблизно на тому ж рівні знаходиться сумарна частка прибутку та доходів від власності. Тобто в сучасному стані економіка України практично не в змозі забезпечити приріст фінансування соціальних витрат без нарощення бюджетного дефіциту.

Одним з основних елементів в структурі соціальних витрат є пенсійні виплати. На 2009 рік обсяг витрат на їх фінансування в Україні по відношенню до ВВП був одним з найвищих в Європі. Пенсійний фонд за рахунок власних надходжень не в змозі забезпечити необхідне фінансування, тому недостача погашається за рахунок коштів державного бюджету і виступає фактором підвищення бюджетного дефіциту.

Солідарна форма пенсійної системи не в стані забезпечити необхідний об'єм фінансування при сучасних умовах української економіки, відповідно проведена пенсійна реформа з метою підвищити ефективність соціальної політики. Питання є достатньо дискусійним і отримало негативну реакцію в суспільстві. Більшість проти підвищення пенсійного віку і водночас незадоволено існуючим рівнем пенсійного забезпечення. Мінімальна пенсія становить 894 грн. на початок 2013 року, що більше, ніж на 20% нижче прожиткового мінімуму [14]. Вона не може забезпечити необхідний рівень життя пенсіонера, особливо враховуючи, що суттєву частину витрат становить оплата медичних препаратів. На початок року середня пенсія становила 1470,73 грн., соціальна пенсія – 920,40 грн. В 2010 році 9586,3 тис. осіб отримували пенсію менше 1000 грн., на початок цього року дана чисельність знизилась до 2428,8 тис. осіб, (17,8 %), тобто вони знаходяться за межею бідності [15].

За результатами 2012 року з державного бюджету Пенсійному фонду перераховано 64 494,1 млн. гривень: на покриття суто дефіциту спрямовано 15323,9 млн. грн., решта – на виплату пенсій та надбавок до них [16]. Розмір дефіциту бюджету за 2012 рік становив 53445,22 млн. грн. [4], 28,7% займає частка пенсійного фонду. Окрім цього, на покриття касових розривів Пенсійний фонд використовував ресурси єдиного казначейського рахунку, з яких не повернуто 11,9 млрд. грн. [5]. Враховуючи те, що в Україні на практиці працює тільки перший (солідарний) рівень пенсійної системи, весь обсяг трансфертів Пенсійному фонду стає фактором формування бюджетного дефіциту. Розвитку вищих рівнів перешкоджає відсутність ефективної інфраструктури, здатної забезпечити формування фінансових відносин з приводу акумулювання та розподілу фінансових ресурсів. Для прикладу, більшість інститутів спільного інвестування є венчурними, що не забезпечують низький рівень ризику.

Фактором впливу, що стосується бюджетної соціальної політики є наявність широкої системи пільг, що приводить до відволікання коштів і нерівномірності їх розподілу. Пільги

встановлені як з метою безпосередньо соціального захисту, так і для інших категорій громадян. Ними користується близько третини населення. Планування витрат на фінансування відбувається на центральному рівні влади переважно на базі діючих фінансових можливостей. При цьому характерним є недовільно обґрунтоване призначення, відсутність адресності пільг та низька ефективність діючої системи.

Якщо враховувати вплив соціальної сфери на дефіцит бюджету, також варто брати до уваги рівень еміграції та кількість легально і нелегально зайнятих іноземних робітників. За даними Держкомстату в межах трудової міграції за кордоном знаходиться близько 1,2 млн. осіб, але варто погодитись із експертними оцінками, за якими реальний обсяг досягає 7 млн. осіб [17]. Суттєва частина з них знаходяться на обліку органів соціального забезпечення із необхідними виплатами. За даними НБУ, обсяг приватних грошових переказів за 2012 рік досяг 7,5 млрд. дол. США, що становить 4,3% ВВП. 43% з них перераховано міжнародними платіжними системами, 13,8% – неформальними каналами. 61% з них визначено НБУ як оплата праці без врахування податків та витрат на перебування у відповідній країні [18]. За роз'ясненнями Міністерства доходів і зборів, дані надходження розглядаються як іноземні доходи, отримані громадянами, і підлягають оподаткуванню, що формує додаткове джерело доходів бюджету. Приватні перекази приводять до підвищення платоспроможності окремих домогосподарств, але при цьому позитивний вплив на економіку в цілому частково нівелюється високою часткою витрат на купівлю імпортованих товарів, що приводить до підсилення диспропорцій платіжного балансу та підвищує тиск на рівень бюджетного дефіциту.

Динаміка зміни окремих груп витрат та дефіциту бюджету в %-му вираженні в порівнянні з базовим 2005 роком наведена на рис. 3.

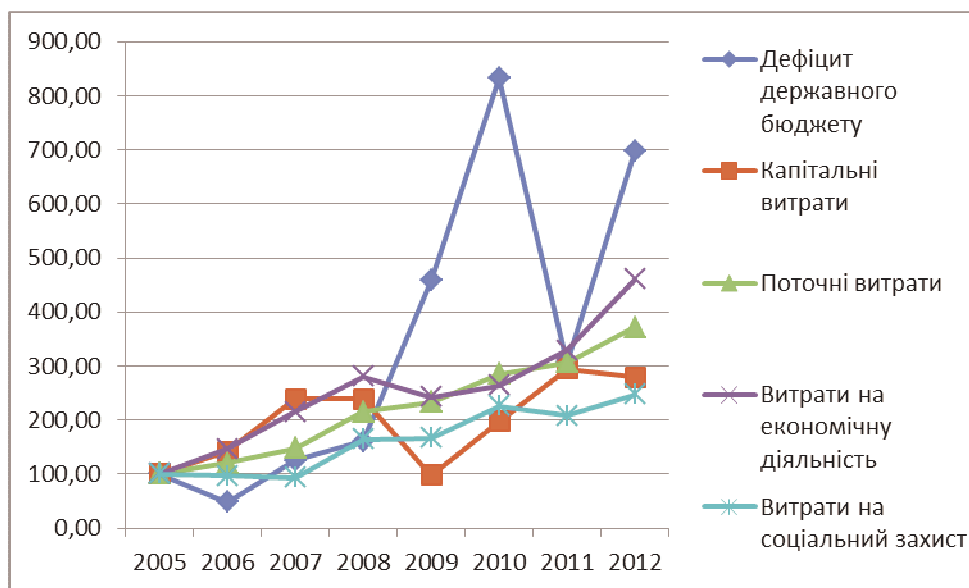

Рис. 3. Динаміка приросту окремих груп витрат та дефіциту бюджету в розрахунку на одну особу

Джерело: розраховано за даними табл. 1.

Із зазначених показників найбільш різкою динамікою характеризується дефіцит на одну особу. Найвищий приріст становив більше 8 разів в кризовий період в порівнянні з 2005 роком. Схожою тенденцією характеризуються поточні видатки та витрати на соціальний захист. Тенденція зміни дефіциту та капітальних видатків є дещо протилежною. Виключенням можна назвати 2007 рік, коли збільшились як капітальні витрати, так і дефіцит бюджету. Враховуючи те, що це був період зростання, то позикове фінансування бюджетних капітальних видатків вимагало ефективного їх використання з метою забезпечення вищої норми прибутку із врахуванням діючих темпів інфляції.

Позитивним фактором можна вважати зарахування єдиного податку до місцевих бюджетів. Його включення до бюджету розвитку дасть можливість підвищити фінансування

капітальних вкладень і знизити дотації з державного бюджету. Платниками єдиного податку переважно є суб'єкти малого та середнього бізнесу. Однією з причин мінімізації бази оподаткування та приховування прибутків є відсутність прогнозованої ефективності використання сплачених коштів. Даний перерозподіл має на меті стимулювати сплату податку, зменшити тіньові обороти, що дасть можливість збільшити фінансування соціальної сфери окремо взятого регіону.

Зниженню бюджетного дефіциту та підвищенню ефективності соціальних витрат сприятиме оптимізація кількості бюджетних програм, під які формуються витрати згідно програмно-цільового методу.

Спірним питанням серед громадян є необхідність введення системи соціального і зокрема медичного страхування. З однієї сторони система медичного страхування дозволить знизити бюджетне фінансування. З іншої сторони, страхові виплати проводитимуться від розміру офіційної зарплати, що, враховуючи її розмір та ступінь тіньової зайнятості, не дозволить забезпечити необхідний рівень внесків.

Можна погодитись із думкою, що в Україні соціальна політика розглядається як спосіб підтримки незабезпечених верств населення, що потребує необхідних витрат з бюджету. Причому дехто вважає ці витрати тягарем для бюджету, оскільки вони не приносять ніякої віддачі. З іншої сторони, інфраструктура для здійснення соціальних послуг забезпечує певну кількість робочих місць та повинна бути направлена на підвищення якості робочої сили. В свою чергу, на цій основі виникають дискусії щодо допуску недержавних організацій – надавачів соціальних послуг. Це надасть можливість підвищити якість послуг, але при цьому необхідне застосування тендерних процедур. Також це є резервом зниження дотацій вирівнювання з державного бюджету.

Практика показала, що держава не в стані забезпечити за рахунок власних фінансових ресурсів повне фінансування соціальної сфери із дотриманням мінімальних стандартів життя. Прожитковий мінімум не забезпечує бажаний рівень життя, тому не доцільно говорити, що перевищення мінімальної зарплати та пенсії прожиткового мінімуму є суттєвим економічним досягненням. Навіть якщо взяти до уваги склад споживчого кошика, то в Україні, на відміну від розвинених країн, до нього входить переважно продукти харчування, а на розвиток особистості практично уваги не звертається.

Висновки з проведеного дослідження. Наслідком бюджетної політики є випереджаюче зростання витрат над доходами бюджету та валового внутрішнього продукту, що приводить до формування бюджетного дефіциту. Якщо брати до уваги показники в розрахунку на одну особу, то їх приріст дещо вищий, але це не варто розцінювати як позитивний фактор внаслідок зменшення чисельності населення. Також негативом є динаміка співвідношення поточних та капітальних витрат, що підтверджує споживчий характер бюджету в цілому та дефіциту зокрема. Найбільшу питому вагу у загальній структурі займають витрати на соціальний захист населення, відповідно вони є одним з основних факторів формування дефіцитного бюджету. Якщо не вживати заходів щодо підвищення ефективності соціальної політики, то це призведе до зростання дефіцитності фінансування, оскільки вже на даному етапі економіка не в змозі забезпечити достатній рівень соціального захисту громадян.

Соціальна політика в Україні направлена більше на покриття мінімальних потреб, що забезпечують необхідність «виживання» окремих верств, що підпадає під поняття мінімального соціального захисту, але функціонування бюджетних сфер не забезпечує розвиток людей як трудового потенціалу для економіки. Враховуючи різну динаміку окремих макроекономічних та бюджетних показників, при розробці бюджетної політики доцільно прислухатись до пропозицій щодо прив'язки темпів приросту соціальних витрат до аналогічно показника ВВП. Але при цьому необхідно брати до уваги те, що рівень соціального забезпечення встановлений для мінімально необхідних, а не достатніх витрат. Паралельно необхідно удосконалити систему показників для оцінки майнового стану потенційних отримувачів соціального фінансування з метою оцінки реального рівня бідності.

На даний момент більша частина пільг призначена для окремих соціальних груп не залежно від рівня доходу, що зменшує ефективність бюджетних витрат. Одним із шляхів їх зниження повинен стати перехід до системи адресної допомоги із врахуванням рівня доходу. Принцип адресності підсилить диференційований підхід до призначення соціальних виплат,

що дасть можливість якщо не знизити витрати та зменшити тиск на бюджетний дефіцит, то хоча б перерозподілити ресурси на користь реально незабезпечених категорій населення. Також дасть можливість зменшити кількість і відповідно знизити витрати на утримання спеціальних установ, що надають соціальні послуги.

В середньо- та довгостроковій перспективі зниженню тиску на бюджетний дефіцит сприятиме практична реалізація 2 і 3 рівня пенсійної системи та введення медичного страхування. Впровадження даних заходів дасть можливість ефективніше перерозподілити ресурси, знизити бюджетний дефіцит та не допустити подальшого сповільнення економічного розвитку.

Бібліографічний список

1. Статистичний щорічник України за 2009 р. / Державний комітет статистики України. – К., 2010. – 567 с.
2. Статистичний щорічник України за 2011р. / Державний комітет статистики України. – К., 2012. – 559 с.
3. Показники виконання Державного бюджету України за I квартал 2013 року / Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/file/link/364624/file/dbu.pdf>
4. Показники виконання Зведеного бюджету України за 2011-2012 роки / Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/file/link/377955/file/2013.pdf>
5. Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2012 рік. / Рахункова палата України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16741935/Visnovok_2012.pdf
6. Висновок щодо виконання Державного бюджету України за перший квартал 2013 року / Рахункова палата України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-ada.gov.ua/doccatalog/document/16742078/Bul_1_kv_2013.pdf
7. Звіт про виконання Державного бюджету за 2 квартал 2013 року / Державна казначейська служба України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=195037>
8. Звіт про виконання Державного бюджету за 2007 рік / Державна казначейська служба України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147445>
9. Звіт про виконання Державного бюджету за 2008 рік / Державна казначейська служба України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147461>
10. Звіт про виконання Державного бюджету за 2009 рік / Державна казначейська служба України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/doccatalog/document?id=147627>
11. Звіт про виконання Державного бюджету за 2010 рік / Державна казначейська служба України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147453>
12. Звіт про виконання Державного бюджету за 2011 рік / Державна казначейська служба України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147449>
13. Звіт про виконання Державного бюджету за 2012 рік / Державна казначейська служба України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=185635>
14. Розподіл пенсіонерів по категоріях та розмірах призначених пенсій (станом на 01.01.2013 р). / Пенсійний фонд України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=210021>
15. Чисельність пенсіонерів, які отримують пенсію до 1000 грн. / Пенсійний фонд України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=209396>
16. Інформація про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2012 рік / Пенсійний фонд України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article;jsessionid=1063BB68EB587B3216A914F370E2FB60.vapp22:1?art_id=210010&cat_id=94750

17. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування / О. А. Малиновська. – К. : НІСД, 2011. – 40 с.

18. Огляд приватних грошових переказів в Україну / Національний банк України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73841>

References

1. Statistical Yearbook of Ukraine 2009 (2010), State Statistics Committee of Ukraine, Kyiv, Ukraine, 567 p.

2. Statistical Yearbook of Ukraine 2011 (2012), State Statistics Committee of Ukraine, Kyiv, Ukraine, 559p.

3. State Budget of Ukraine Indicators first quarter 2013, Ministry of Finance of Ukraine. Official website, available at: <http://minfin.gov.ua/file/link/364624/file/dbu.pdf>.

4. Consolidated Budget of Ukraine Indicators 2011-2012, Ministry Finance of Ukraine. Official website, available at: <http://minfin.gov.ua/file/link/377955/file/2013.pdf>.

5. Conclusions on the State Budget of Ukraine 2012, Accounting Chamber of Ukraine. Official website, available at: http://ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16741935/Visnovok_2012.pdf.

6. Conclusions on the State Budget of Ukraine first quarter 2013, Accounting Chamber of Ukraine. Official website, available at: http://ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16742078/Bul_1_kv_2013.pdf.

7. State Budget Report Q2 2013, State Treasury Service of Ukraine. Official website, available at: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=195037>

8. State Budget Report 2007, State Treasury Service of Ukraine. Official website, available at: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147445>

9. State Budget Report 2008, State Treasury Service of Ukraine. Official website, available at: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147461>

10. State Budget Report 2009, State Treasury Service of Ukraine. Official website, available at: <http://treasury.gov.ua/main/doccatalog/document?id=147627>

11. State Budget Report 2010, State Treasury Service of Ukraine. Official website, available at: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147453>

12. State Budget Report 2011, State Treasury Service of Ukraine. Official website, available at: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147449>

13. State Budget Report 2012, State Treasury Service of Ukraine. Official website, available at: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=185635>

14. Pensioners by categories and amounts distribution (as of 01/01/2013 p.), Pension Fund of Ukraine. Official website, available at: <http://pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=210021>

15. The pensioners number receiving a pension to 1000 USD, Pension Fund of Ukraine. Official website, available at: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=209396>

16. Pension Fund of Ukraine Information 2012, Pension Fund of Ukraine. Official website, available at: http://pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/article;jsessionid=1063BB68EB587B3216A914F370E2FB60.vapp22:1?art_id=210010&cat_id=94750.

17. Malinowska, O. A. (2011), *Trudova mihratsiia: sotsialni naslidky ta shliahy reahuvannia* [Labour migration: the social consequences and ways to respond], NISD, Kyiv, Ukraine, 40 p.

18. Overview of private remittances in Ukraine, National Bank of Ukraine. Official website, available at: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73841>.

Футерко О.І. СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ УКРАЇНИ

Мета. Визначення основних бюджетних показників в розрахунку на одну особу, аналіз їх динаміки та впливу соціальних витрат на дефіцит бюджету.

Методика дослідження. Економіко-статистичні методи використані для визначення основних бюджетних показників в розрахунку на одну особу та темпів їх зміни. Історичний та

логічний методи, а також методи аналізу та синтезу дали можливість виокремити певні фактори впливу та причини, що зумовили відповідний розвиток економічної системи, який відображено в показниках бюджету та бюджетного дефіциту.

Дослідження проводилось з використанням діалектичного методу, що передбачає розгляд досліджуваних об'єктів в динаміці. Теоретичні узагальнення передбачали визначення характеру впливу соціальних витрат на фактичний рівень бюджетного дефіциту.

Результати. Визначено основні бюджетні показники в розрахунку на одну особу. Проведено аналіз їх динаміки, виявлено та обґрунтовано основні фактори впливу на її зміну. Встановлено і проаналізовано структуру бюджетних витрат функціональною класифікацією, встановлено пріоритет фінансування соціальної сфери. Проведено порівняння динаміки бюджетного дефіциту, капітальних та поточних витрат, а також витрат на економічну діяльність та соціальних витрат, як їх окремих елементів. Вивчено характер впливу державної соціальної політики на розмір і динаміку бюджетного дефіциту. Виявлено основні можливі наслідки такого впливу та наведено окремі заходи щодо підвищення ефективності бюджетної політики.

Наукова новизна. Досліджено та обґрунтовано вплив соціальних витрат на розмір та динаміку бюджетного дефіциту, що дозволяє визначити пріоритетні напрями фінансування соціальної сфери.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути частково використані при підготовці аналітичних матеріалів з питань управління бюджетним дефіцитом, а також вибору джерел фінансування витрат на соціальний захист населення, що дасть можливість підвищити ефективність бюджетної політики в цілому.

Ключові слова. Бюджетний дефіцит, поточні витрати, капітальні витрати, витрати на соціальний захист, витрати на економічну діяльність.

Futerko O.I. SOCIAL ASPECTS OF THE BUDGET DEFICIT OF THE UKRAINE

Purpose. Calculation of the key figures in the budget per capita, the analysis of the dynamics and determine the impact of social spending in the budget deficit.

Methodology research. Economic and statistical methods used to determine the main parameters of the budget per capita and the rate of change. Historical and logical methods and the methods of analysis and synthesis have made it possible to isolate the impact of certain factors and reasons for the appropriate development of the economy, which is reflected in terms of the budget and the budget deficit.

The study was conducted with the use of the dialectical method, which involves consideration of the objects in the dynamics. Theoretical generalization provided determining the impact of social spending on the actual level of the budget deficit.

Findings. The main budget figures calculated in per capita. They are analyzed in dynamics, revealed and proved the main impacts on changing it. The structure of budget expenditure functional classification defined and analyzed, priority funding social services are set. A comparison of the dynamics of the budget deficit, capital and operating costs, and costs of economic activity and social spending as their elements. The nature of the impact of social policies is determined on the size and dynamics of the budget deficit. The basic consequences of such influence found and are specific measures to improve the efficiency of fiscal policy.

Originality. Investigated and substantiated the impact of social spending on the size and dynamics of the budget deficit, to determine priority areas of funding for social services.

Practical value. Results can be partially used in the preparation of analytical materials on the management of the budget deficit, and for choice of sources of funding for social security, which will allow to increase the effectiveness of fiscal policy as a whole.

Key words. The budget deficit, operating costs, capital costs, social security costs of economic activity.

Футерко А.И. СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ БЮДЖЕТНОГО ДЕФИЦИТА УКРАИНЫ

Цель. Определение основных бюджетных показателей в расчете на одного человека, анализ их динамики и влияния социальных расходов на дефицит бюджета.

Методика дослідження. Економіко-статистическі методи використані для визначення основних бюджетних показателів в розрахунок на одного чоловіка і темпів їх змін. Історическі і логіческі методи, а також методи аналізу і синтезу дозволили виділити визначені фактори впливу і причини, обумовивші відповідне розвиток економіческої системи, яке відображено в показателях бюджету і бюджетного дефіциту.

Дослідження проводилося з використанням діалектическогo методу, який передбачає розгляд досліджуваних об'єктів в динаміці. Теоретическі узагальнення передбачали визначення характеру впливу соціальних витрат на фактическі рівень бюджетного дефіциту.

Результати. Визначені основні бюджетні показателі в розрахунок на одного чоловіка. Проведен аналіз їх динаміки, виявлені і обґрунтовані основні фактори впливу на її зміну. Визначено і проаналізована структура бюджетних витрат функціональної класифікації, встановлено пріоритет фінансування соціальної сфери. Проведено порівняння динаміки бюджетного дефіциту, капітальних і поточних витрат, а також витрат на економіческу діяльність і соціальних витрат, як їх окремих елементів. Встановлено характер впливу державної соціальної політики на розмір і динаміку бюджетного дефіциту. Виявлені основні можливі наслідки такого впливу і наведено окремі заходи по підвищенню ефективності бюджетної політики.

Наука новизна. Досліджено і обґрунтовано вплив соціальних витрат на розмір і динаміку бюджетного дефіциту, що дозволяє визначити пріоритетні напрями фінансування соціальної сфери.

Практическа значимість. Результати дослідження можуть бути частинно використані при підготовці аналітическіх матеріалів по питаннях управління бюджетним дефіцитом, а також вибору джерел фінансування витрат на соціальну захист населення, що дозволить підвищити ефективність бюджетної політики в цілому.

Ключеві слова. Бюджетний дефіцит, поточні витрати, капітальні витрати, витрати на соціальну захист, витрати на економіческу діяльність.

УДК 339.92

*Запухляк В.З.,
здобувач кафедри міжнародних фінансів*
Тернопільський національний економічний університет*

МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ІНВЕСТИВАННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси у світовій економіці засвідчили – відбувся перехід її розвитку у якісно новий стан, що відповідно породжує нові загрози та виклики для національних економік. Глобальна економіка як складна система із численними підсистемами розвивається в умовах зростаючих внутрішніх суперечностей поряд із відсутністю і рівномірного економічного розвитку країн та неспівпадання й накладення одних циклів на інші. Теоретичні моделі, покладені в основу розвитку міжнародних економічних відносин у ХХ ст., у тому числі й щодо іноземного інвестування, не підтверджують свої ефективності наприкінці ХХ- на початку ХХІ ст. Світовий економічний розвиток демонструє нелінійний характер, що породжує багатоваріантність змін, а геополітична картина світу демонструє нестійкість, багатогранність та динамічність. Разом з тим, змінюються не лише соціально-економічні параметри, але й ціннісні критерії. На сьогодні країнами не визначено

* Науковий керівник: Іващук І.О. – д.е.н., професор